

CH v Pravidlách slovenského pravopisu

Pravidlá slovenského pravopisu začínajú definovaním abecedy používanej na zápis kodifikovanej podoby slovenského jazyka. Sú spomenuté diakritické znamienka, interpunkčné znamienka a okrem iného aj zložkové písmená: „Niektoré hlásky sa zaznačujú spojením dvoch písmen (zložkami): **dz** (spojenie písmena **d** a písmena **z**), **dž** (**d** a **ž**), **ch** (**c** a **h**). Keďže ide o označenie nedeliteľných zvukových celkov, aj zložky sa pokladajú za samostatné písmená.“

V druhej podkapitole sú potom explicitne vymenované písmená slovenskej abecedy:

Súbor všetkých písmen, ktoré sa používajú v istej grafickej sústave, nazýva sa abeceda. P o r a d i e p í s m e n v slovenskej abecede je takéto:

a, á, ä, b, c, č, d, d', dz, dž, e, é, f, g, h, ch, i, í, j, k, l, ľ, l', m, n, ň, o, ó, ô, p, q, r, r', s, š, t, t', u, ú, v, w, x, y, ý, z, ž.

Popri malých písmenách sa používajú paralelné veľké písmená:

A, Á, Ä, B, C, Č, D, D', DZ, DŽ, E, É, F, G, H, CH, I, Í, J, K, L, Ľ, L', M, N, Ň, O, Ó, Ô, P, Q, R, R', S, Š, T, Ť, U, Ú, V, W, X, Y, Ý, Z, Ž.

Hneď tu vidíme drobný nedostatok, Pravidlá nehovoria nič o tom, ktorým malým písmenám zodpovedajú ktoré veľké (a naopak). V princípe niet príčiny domnievať sa, že poradie veľkých písmen nezodpovedá poradiu malých (ale ani niet príčiny domnievať sa, že poradia sú rovnaké!), a tak sa zrejme mlčky predpokladá, že čitateľ nebude rýpať a správne dvojice malé-veľké písmeno si domyslí.¹ A tak si teda domyslíme (spomínajúc na hodiny pravopisu na základnej škole), že správne dvojice malé-veľké písmeno sú a-A, b-B, c-C, ..., dz-DZ, dž-DŽ, ..., ch-CH, ..., ž-Ž.

Iné písmená nie sú súčasťou slovenskej abecedy.

Z uvedeného vyplýva, že malému písmenu *ch*² zodpovedá veľké písmeno *CH*. Ak teda zoberieme slovo, ktoré sa začína písmenom *ch*, a dáme ho do pozície, v ktorej má začínať veľkým písmenom (napríklad na začiatku vety alebo ako vlastné meno), potom prvé písmeno daného slova – *ch*, pretože podľa horeuvedeného pravidla sa *ch* považuje za samostatné písmeno – nahradíme veľkým písmenom, v tomto prípade *CH*. Z toho jednoznačne vyplýva, že musíme písať napríklad *Samo CHalupka* (aj keď on sám svoje meno zapisoval *Samo Chalupka*, ale to bolo pred vydaním týchto Pravidiel), *CHarta Spojených národov*, *CHlap odišiel* a podobne. Tvar „*Ch*“ nepatrí medzi slovenské písmená, a neexistuje nijaké pravidlo hovoriace, že kombinácia dvoch písmen *C* a *h* môže nahrádzať písmeno *ch* pri jeho prevode na veľké. Toto je ale v príkrom rozpore so skutočným používaním, kedy, ako dobre vieme, malému písmenu *ch* zodpovedajú dva tvary veľkého písmena, *CH* a *Ch*, a ich použitie sa riadi veľkosťou nasledujúceho písmen – dokonca aj priamo v pravidlách je veľa príkladov rôznych slov začínajúcich dvojicou *Ch*. Jediný náznak pravidla povoľujúceho takéhoto použitie nájdeme na strane 72 v kapitole *Veľké písmená v skratkách a ustálených značkách*, kde sa hovorí: „Slová začínajúce sa písmenami (zložkami) **ch**, **dz**, **dž** skracujeme pomocou celých zložiek **CH**, **DZ**, **DŽ** alebo **Ch**, **Dz**, **Dž**, napr. **CHTF**, **ChTF** (chemickotechnologická fakulta), **BDŽD**, **BDžD** (Bratislavské dzezové dni).“ To sa ale samozrejme týka iba skratiek a ustálených značiek, a ponúka „*Ch*“ iba ako dobrovoľnú alternatívu k tvaru *CH*.

Predchádzajúca úvaha sa môže na prvý pohľad zdať pritiahnutá za vlasy, veď nijakého zdravo premýšľajúceho človeka predsa nemôže napadnúť v nijakom jazyku písať na začiatku slova obidve časti zloženého písmena veľké... alebo áno? Po príklad si odskočíme k holandčine, ktorá má medzi písmenami aj zložku *ij*, považovanú za jedno písmeno, a jej veľkú variantu *Ij*. Samozrejme, veľké

1 Predpoklad by to bol oprávnený, keby sme nepoznali tureckú abecedu a jej dvojice malých a veľkých písmen *i-î*, *ı-I*. Turek učiaci sa slovenskú abecedu z Pravidiel by bol pravdepodobne mierne zmätený.

2 Pre jednoduchosť budeme v ďalšom texte hovoriť len o písmene *ch*, ale uvedené úvahy sú rovnako platné aj pre písmená *dz* a *dž*.

písmeno je veľké písmeno a tak v Holandsku nádeme mená ako IJmuiden, IJhorst, IJsselstein, IJ Mast.

V každom prípade, z Pravidiel jednoznačne vyplýva, že treba používať veľké písmeno v tvare *CH* – inú interpretáciu jednoducho nepripúšťajú. Ak niekto používa *Ch*, dopúšťa sa prehrešku³ voči Pravidlám (okrem jeho použitia v skratkách a ustálených značkách). Vzhľadom na zákon o štátnom jazyku, ktorý priamo v istých okolnostiach predpisuje používanie kodifikovanej verzie jazyka podľa Pravidiel slovenského pravopisu, potom pán premiér porušuje nielen pravopis, ale aj zákony, keď sa pod uznesenia podpisuje *Mikuláš Dzurinda* a nie *Mikuláš DZurinda*.

Navrhujeme v ďalšom vydaní Pravidiel slovenského pravopisu zohľadniť všeobecne zavedený úzus v písaní *Ch* ako varianty veľkého písmena *CH* v prípade, ak je veľké iba prvé písmeno slova, a explicitne vyhlásiť doterajšie správne použitie *CH* v takomto prípade za neodporúčané. Pre zamedzenie prípadných nejasností taktiež odporúčame priamo uviesť tabuľku navzájom si korešpondujúcich dvojíc (trojíc v prípade *ch*, *dz*, *dž*) malých a veľkých písmen.

Literatúra

Pravidlá slovenského pravopisu. 3., upravené a doplnené vydanie. Bratislava: Veda 2000.

van Dale: Groot woordenboek der Nederlandse taal. 13e, herz. dr. Utrecht: Van Dale lexicografie 1995.

---

3 Ako aj autori Pravidiel slovenského pravopisu priamo v Pravidlách.